

Bence Szadeczky

Linguïstisch transfer in het gebruik van vaste preposities bij Hongaarstalige NVT-leerders¹

Vaste preposities zijn vaak cruciaal bij het verwerven van de lexicon van een vreemde taal. Bij deze werkstuk neem ik het gebruik van vaste preposities van Hongaarstalige NVT-leerders onder de loep, met speciale aandacht voor de transfer of interferentie vanuit hun moedertaal en hun eerste vreemde taal, het Engels. De doel van het werkstuk is om te bepalen, welke taal een groter invloed toont op de verwerving van Nederlandse preposities. Hiervoor wordt een gap-fill test gehanteerd in vorm van een online enquête, waarin de missende preposities moeten ingevuld worden. Na de analyse van alle antwoorden lijkt de algemeen interferentie en transfer groter vanuit het Engels, hoewel als uitsluitend de juiste antwoorden worden bestudeert, stijgt de invloed van het Hongaars. Op basis hiervan lijkt het typologische nabijheid een belangrijke factor bij de verwerving van vaste preposities, terwijl de moedertaal een faciliterend effect zou hebben.

Sleutelwoorden:

taalverwerving, lexicon, prepositie, transfer, interferentie

Az idegennyelvi lexikon elsajátításának folyamatában sok esetben meghatározók a lexémákhoz kapcsolódó prepozíciós vonzatok. Jelen dolgozatban a magyar anyanyelvű holland mint idegennyelv tanulóknak nyelvhasználatát vizsgálom a prepozíciós vonzatok terén, különös tekintettel az anyanyelvükből vagy az első idegennyelvből, az angolból eredeztethető lehetséges interferenciára vagy nyelvi transzferre. Dolgozatom célja meghatározni, a két beszélt nyelv közül melyik lehet nagyobb hatással a holland prepozíciók használatára. Ehhez egy online kérdőív formájában kitölthető teszttel vizsgáltam, és a résztvevők mondatokat egészítettek ki, amelyekben a prepozíciók hiányoztak. Az összes beérkezett válasz elemzése után az általános interferencia vagy transzfer nagyobb mértékben volt megfigyelhető az angol nyelv irányából. Ha azonban a kizárólag helyesen megadott prepozíciókat figyeljük meg, a magyar nyelv hatása jobban megfigyelhető. Az eredmények alapján a tipológiai hasonlóság jelentős tényezőnek tűnik a vonzatok elsajátításában, az anyanyelvnek viszont facilitáló hatást tulajdoníthatunk.

Kulcsszavak:

nyelvtanulás, lexikon, prepozíció, transzfer, interferencia

1. Inleiding

Tweede- en vreemdetaalverwerving is al lang een centraal vraagstuk geweest in de taalwetenschap. Dat is helemaal niet verrassend, als we denken aan hoe veelzijdig de resultaten van taalverwervingsonderzoek in de praktijk kunnen worden gebruikt. Terwijl er

¹ Ik wil graag mijn scriptiebegeleider, dr. Roland Nagy van harte bedanken ervoor dat hij me tijdens het hele proces van het schrijven heeft ondersteund met zijn waardevolle opmerkingen en ideeën. Het uiteindelijke resultaat is mede te danken aan zijn opbouwende suggesties en zijn voortdurende aandacht zowel voor de kleinste details als voor het grotere geheel. Daarnaast wil ik nog mijn medestudenten bedanken die niet alleen aan het onderzoek hebben deelgenomen maar ook veel bij het verspreiden van mijn enquête hebben geholpen.
E-mail de auteur: benszadeczky@gmail.com

voor bepaalde deelgebieden steeds nieuwe theorieën en modellen worden geformuleerd, proberen didactici de nieuwe vondsten van het onderzoek voortdurend toe te passen om leermiddelen en -methodes te ontwikkelen en om de theorie in de werkelijke klaslokaal bruikbaar te maken. Dit betekent dat taalverwerving een belangrijk deelgebied is van zowel de theoretische als de toegepaste taalkunde.

Het is echter niet alleen een onderwerp dat taalkundigen en docenten boeit. Omdat velen ooit in hun leven een tweede- of vreemde taal leren, hebben de meeste mensen al een idee over hoe het proces van taalverwerving verloopt. De meeste mensen merken dat verschillende talen ook qua 'logica' van elkaar verschillen, en dat iemand die een vreemde taal spreekt, gebruikt meestal de 'logica' van zijn eigen moedertaal.

Dit idee is echter niet ver van een aspect waarin ook taalkundigen geïnteresseerd zijn. Namelijk is het duidelijk dat een taalleerder enkele elementen of constructies van de ene naar de andere taal overdraagt. Dit betekent met andere woorden dat de verschillende talen dus een invloed hebben op elkaar. Dit verschijnsel wordt interferentie of linguïstisch transfer genoemd. Een belangrijke taak voor taalkundigen is te bepalen hoe deze in de werkelijkheid precies verlopen.

Dit onderzoek heeft ook betrekking tot meertaligheid. Omdat er een beduidend aandeel van mensen al meer dan één taal spreekt wanneer hij of zij een nieuwe taal begint te leren, is het bij hen niet altijd duidelijk uit welke taal de invloed komt. Daarom lijkt het meertaligheidsonderzoek nog ingewikkelder te zijn dan het van tweetaligheid.

Mijn persoonlijke ervaring tijdens mijn studie Neerlandistiek gaf ook aanleiding tot mijn onderzoek. Wij studenten hebben namelijk meerdere keren van de docenten op de taalverwervingslessen gehoord dat een bepaalde wijze van spreken of uitdrukking 'een beetje Engels, Duits of Hongaars' klinkt. Naast bepaalde aspecten van de uitspraak was het het woordgebruik waarbij dit het meest opvallend was.

In mijn onderzoek concentreer ik me op het niveau van lexicon, namelijk het gebruik van vaste voorzetsels van werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden. Het doel van het onderzoek is om de mogelijke invloed van de moedertaal en de tweede taal te onthullen in verband met voorzetselgebruik in de doeltaal. De doelgroep bevat studenten Neerlandistiek, wiens moedertaal Hongaars is, en die Engels als vreemde taal spreken. Ik was geïnteresseerd of Engels of Hongaars een groter effect zou hebben op de manier waarop de studenten vaste preposities gebruiken.

2. Theoretisch kader

2.1 Het taalverwervingsonderzoek

In dit gedeelte wordt er een beknopt overzicht gegeven van de geschiedenis van het gebied van taalverwervingsonderzoek en daarnaast wordt de voor het onderzoek noodzakelijke terminologie toegelicht.

De Britse taalwetenschapper Pit Corder (1989) stelt vast dat er in de tweede helft van de twintigste eeuw een verschuiving qua focus is plaatsgevonden op het gebied van taalverwervingsonderzoek, en terwijl vroeger onderzoek eerder op de techniek van doceren was gericht, werd er geleidelijk steeds meer aandacht besteed aan het proces van taalverwerving (Corder 1985: 78). Vanwege deze verandering van benadering is de kwestie van taalverwerving een interessant onderzoeksgebied geworden onder andere van cognitieve taalkunde en sociolinguïstiek (Rothman et al. 2019: 46).

In de twintigste eeuw zijn uiteenlopende modellen ontwikkeld om het proces van taalverwerving te kunnen beschrijven, waaronder de drie meest vooraanstaande benaderingen zijn contrastieve analyse (*contrastive analysis*), foutenanalyse (*error analysis*) en de tussentaal (*interlanguage*) (Lennon 2008).

Het begin van contrastieve analyse wordt aan het werk van Robert Lado, *Linguistics Across Cultures* uit 1957 toegekend. Onder contrastieve analyse worden de inspanningen begrepen waarbij taalkundigen de verschillen en overeenkomsten van de moeder- en de tweede taal op een systematische manier bestuderen om voorspellingen te maken over welke onderdelen van taal potentieel moeilijker en welke makkelijker zouden zijn om aan te leren. Het basisidee is dat waar de talen van elkaar verschillen, zullen moeilijkheden voorkomen, en waar ze op elkaar lijken, zal de taalleerder een makkelijker taak hebben (Lennon 2008).

Tegenwoordig wordt deze benadering echter door velen niet erkend. Theoretisch gezien is het zwakke punt van het idee dat er veel andere factoren genegeerd worden die wel een invloed op de performantie hebben (Lennon 2008). Deze voorspellingen stroken bovendien vaak niet met de werkelijkheid, omdat niet alle prognoses van de contrastieve analyse in de praktijk voorkomen, en omdat er ook moeilijkheden zijn die door contrastieve analyse niet verklaard kunnen worden (Corder 1985: 36; Khansir 2012).

Ten tweede wordt ook foutenanalyse gehanteerd bij het taalverwervingsonderzoek. Hierbij is er sprake van het bestuderen van de feitelijke uitingen van de leerder die niet met het taalgebruik van een moedertaalspreker overeenkomen. Een belangrijke vertegenwoordiger van deze richting is de al genoemde Pit Corder (1985; Lennon 2008). Het uitgangspunt van zulke onderzoeken zijn werkelijke uitingen die dan uit een breder perspectief verklaard

worden. Bij foutenanalyse vergelijkt de taalkundige de uiting van de leerder met zijn vertaalequivalent in de doeltaal. Verder focust foutenanalyse ook op de categorisering van leerdersfouten, die volgens Corder door taaldocenten niet precies genoeg worden omschreven. De werkelijkheidsgerichtheid van deze aanpak is een voordeel tegenover contrastieve analyse. Deze benadering heeft echter ook kritiek gekregen. Aan de ene kant is het voor de onderzoeker wel uitdagend om te bepalen of een uiting echt van het taalgebruik van een moedertaalspreker afwijkt, en ook als de afwijking vastgesteld kan worden, kan de onderzoeker er niet altijd een duidelijke vertaalequivalent voor vinden (Corder 1985: 35–44). Daarnaast moet het feit ook niet over het hoofd worden gezien dat tweede- en vreemdetaalsprekers elementen en constructies zowel bewust als onbewust vaak vermijden waarvan ze niet zeker zijn (Khansir 2012).

Ten slotte is er in 1972 ook het model van de tussentaal ontwikkeld door Amerikaanse taalkundige Larry Selinker, en het dient nog steeds als basis voor tal van onderzoeken (Lennon 2008; Tarone 2013). Het begrip tussentaal (*interlanguage*, *IL*) verwijst naar het taalsysteem van iemand die een vreemde taal gebruikt gedurende het proces van taalverwerving. Dit betekent dat het taalgebruik van de leerder systematisch is, en net zoals gewone talen, kan tussentaal ook in de niveaus fonologie, morfologie, syntaxis, semantiek en pragmatiek verdeeld worden (Tarone 2013). De benaming impliceert ook dat dit systeem ‘tussen’ andere talen zit, d.w.z. terwijl in een ideaal geval het steeds dichterbij de doeltaal komt, toont het ook duidelijke overeenkomsten met het systeem van de moedertaal en van andere talen waarin de spreker competent is.

Dit staat niet ver van wat Corder *transitional competence* noemt (1985). De tussentaal van Selinker (Tarone 2013) en het model van Corder suggereren allebei dat het taalgebruik van T2-sprekers steeds verandert. Met andere woorden is dit systeem meestal instabiel. Hiermee moet de onderzoeker ook rekening houden en niet vergeten dat wat op het ene tijdstip vastgesteld wordt, zou op het andere niet meer gelden. Er is echter in sommige gevallen wel sprake van ‘fossilisatie’, waarbij het taalsysteem van de spreker zich niet meer ontwikkelt (Corder 1985: 73–74).

Dit onderzoek is gebaseerd op het concept van de tussentaal. In ons geval houdt dat in dat er niet slechts de gevallen onder de loep worden genomen, die van de norm van de doeltaal afwijken, maar ook de uitingen die overeenkomen met het taalgebruik van een moedertaalspreker, omdat deze namelijk even belangrijk zijn. Er is geen sprake van foutieve antwoorden, omdat het doel niet is om de efficiëntie van de taalverwervingslessen te meten,

maar om delen van de eigen, individuele talen (of met Corders woorden: idiosyncratische dialecten) van de leerders te kunnen beschrijven.

2.2 Meertaligheid

Wat in dit geval nog een belangrijk aspect is, is dat de deelnemers meertalig zijn. Hierbij moet het verschil tussen tweetaligheid en meertaligheid worden benadrukt. Hoewel onderzoekers voor een lange tijd vooral in tweetaligheid geïnteresseerd waren, is er steeds meer aandacht besteed aan meertaligheid, die een aparte en misschien ook ingewikkeldere kwestie blijkt te zijn (Cenoz et al. 2003). Om het verschijnsel van meertaligheid te kunnen beschrijven, bestaan er ook steeds meer modellen. De meeste van deze zijn het met elkaar eens dat de tussentaal van meertaligen niet alleen beïnvloed wordt door de moeder- en de doeltaal, maar ook van overige talen die de sprekers beheersen (Rothman et al. 2019: 9).

Hierbij lijkt het noodzakelijk om de terminologie van meertaligheid wat nader toe te lichten. Een meertalige mens heeft steeds een moedertaal (of eerste taal; T1), en daarnaast spreekt hij of zij ten minste nog een taal. Als hij of zij niet in het gebied woont waar de taal gesproken wordt, worden dan deze talen klassikaal vreemde talen genoemd (VT). Als de spreker wel in het taalgebied woont, dan is er sprake van een tweede taal (T2).

Wat wij daarentegen in de literatuur tegenkomen, is dat er tussen VT en T2 vaak geen onderscheid wordt gemaakt. In dit geval speelt het verschil tussen de twee ook geen rol. Daarom wordt hieronder de afkorting T2 gebruikt om naar het Engels te verwijzen, en T3 om naar het Nederlands. Dat betekent echter ook niet dat het Engels door iedereen als eerste, en het Nederlands als tweede vreemde taal wordt geleerd want onder de deelnemers zijn er velen die meer dan drie talen spreken.

Meertaligheid kan daarnaast ook gecategoriseerd worden op basis van de tijd van verwerving. Als alle talen tegelijkertijd worden aangeleerd (d.w.z. allemaal als T1), wordt het simultane meertaligheid genoemd. Hier wordt echter het taalgebruik van sequentiële meertaligen worden onderzocht die het Engels en het Nederlands niet als moedertaal spreken, maar pas na de vroege kindertijd met het leren zijn begonnen.

Na de terminologie van meertaligheid toegelicht te hebben, wordt hieronder kort de toestand van het op sequentiële meertaligheid gerichte onderzoeksgebied beschreven. De belangrijkste aspecten waaruit sequentiële meertaligheid wordt onderzocht zijn die van cognitieve taalwetenschap, sociolinguïstiek en didactiek. In dit geval staat de kwestie van het meertalige lexicon en het oproepen van woordenschat vanuit het geheugen centraal, daarom zal mijn scriptie zich vooral op de cognitieve aspecten concentreren.

De aanhangers van de generatieve taalwetenschap vinden dat de verwerving van een vreemde taal mede mogelijk is vanwege een universele grammatica (*universal grammar, UG*), een aangeboren systeem van de basisregels van talen. Daarentegen zijn de vertegenwoordigers van gebruik-gebaseerde taalkunde (*usage-based linguistics*) van een andere mening. Volgens hen heeft de mens geen specifieke, aangeboren taalsysteem, maar taalverwerving (zowel van T1 als T2/Tn) is mogelijk door de algemene vaardigheid om de waargenomen verschijnselen te categoriseren en op basis daarvan een systeem op te bouwen (Rothman et al. 2019: 46–56). Het model dat zich het meest bij mijn onderzoek aansluit is die van multicompetentie (*multi-competence*). Hierbij worden de verschillende talen niet apart van elkaar beschouwd, maar eerder als één systeem, waarin meerdere subsystemen zich bevinden, namelijk de moedertaal (of moedertalen) en de verschillende tussentalen. Het voordeel hiervan is dat het op deze manier verklaard kan worden waarom het proces van T2/Tn-verwerving zich zoveel verschilt van hoe een kind zijn moedertaal leert. Terwijl de moedertaal op zich wordt aangeleerd, sluiten overige talen zich aan bij een al bestaand taalsysteem. Bovendien zijn deze subsystemen in voortdurende interactie met elkaar, en dat geeft ook een verklaring voor de simultane voor- en achteruitgang van de individuele subsystemen (Rothman et al. 2019: 56–58).

Omdat ik hieronder het verschijnsel van interferentie en transfer in het lexicon van meertalige sprekers zal bestuderen, is het nuttig om dit laatste model van multicompetentie voor het oog te houden. Interferentieverschijnselen en transfer zijn mogelijk vanwege de verbinding tussen de moeder- en tussentalen van de spreker, met andere woorden de verschillende maar samenhangende subsystemen van één complex taalsysteem.

Voordat ik meer gedetailleerd op het meertalige lexicon inga, is het nog belangrijk om de begrippen transfer en interferentie nauwkeuriger te beschouwen. Terwijl transfer streng gezien de volledige overdracht van de representatie van een taalelement betekent vanuit de ene naar de andere taal, betreft interferentie (of: *cross-language effect, CLE*) slechts het proces van productie en niet rechtstreeks de mentale representatie van een taalelement (Rothman et al. 2019: 24–26). In de vakliteratuur worden de twee begrippen echter vaak als synoniemen gebruikt. In dit geval is de onderscheid tussen de twee begrippen ook niet functioneel, en daarom zal ik hieronder het woord transfer gebruiken om eenvoudig naar deze twee concepten te verwijzen.

2.3 Het meertalige lexicon

De kenmerken van de tussentaal van een multicompetente spreker realiseren zich op alle niveaus, ook in het lexicon (Tarone 2013). Het lexicon is ook een van de meest afgebakende gebieden van taalverwervingsonderzoek. Centrale kwesties van het meertalige lexicon zijn hoe lexicale operaties van T2/Tn verschillen van T1 en wat voor samenhang en verbindingen er zijn tussen de lexicale elementen van de verschillende talen (Cenoz et al. 2003). Daarnaast is het ook een vaak bestudeerde vraag of de lemma's van een meertalige in één lexicon worden opgeslagen, of er zich in de hersenen van een meertalige meerdere lexicons bevinden. Uit experimenteel onderzoek blijkt dat de gehele woordenschat van alle talen als één systeem bewaard zijn, waarin de woorden uit de verschillende talen in nauw verband met elkaar staan. De meertalige spreker moet daarom een bepaalde (onbewust) mentale inspanning doen om het passende woord te kiezen voor de actuele situatie (Rothman et al. 2019: 86–87).

Over de precieze aard van het verband tussen de elementen binnen het meertalige lexicon zijn ook meerdere modellen ontwikkeld. Het model dat in dit geval het meest relevant is, is het parasitaire model (*Parasitic Model*) van Hall en Ecke (2003). Deze theorie is gebaseerd op het begrip van de lexicale triade die uit drie delen bestaat: de vorm, het grammaticale frame en het concept. De verbindingen tussen verschillende woorden kunnen worden aangelegd op basis van elk van deze drie bestanddelen. Deze verbindingen bestaan niet slechts tussen woorden uit de verschillende talen, maar ook tussen de elementen binnen één taalsysteem. Rijmende woorden worden bijvoorbeeld met elkaar geassocieerd op basis van gelijkenis qua vorm, en synoniemen qua concept.

Dit model geeft een mogelijke verklaring voor de transfer en de interferentieverschijnselen in het lexicon van een meertalige spreker. Als een nieuw woord in het systeem wordt ingevoegd, wordt het zo snel mogelijk aan het al bestaande netwerk aangesloten. Dit betekent dat het nieuwe woord waarvan de lexicale triade nog niet volledig is, sterk verbonden wordt aan een ander lexicaal element dat voor de spreker al goed bekend is, en een eigen vorm, frame en concept heeft. Het nieuwe woord is eerst een 'parasiet' op een ander lexicaal element van het lexicon (vandaar de benaming).

Dit veroorzaakt dat het nieuwe woord ook eigenschappen leent van het andere woord dat al een volledige representatie heeft. Bijvoorbeeld als er een verband is gelegd op basis van vorm, kan het grammaticale frame en het concept van het nieuwe woord worden beïnvloed door het oude woord waarmee de verbinding wordt gelegd. Dit verband kan dus naar transfer leiden. In de loop van de tijd zal het nieuwe woord echter een eigen lexicale triade ontwikkelen, en min of meer onafhankelijk worden van de 'gastheer'.

Het parasitair model van Hall en Ecke lijkt adequaat te zijn voor mijn onderzoek, omdat veel transfer aan gelijkheid van vorm, frame of concept kunnen worden toegekend. Hierbij probeer ik vast te stellen of conceptuele en formele gelijkheid een invloed uitoefent op het frame, in dit geval op het gebruik van vaste voorzetsels in het Nederlands.

3. Methodologie

3.1 Hypothesen

In deze sectie ga ik meer gedetailleerd op mijn eigen onderzoek in. Mijn onderzoek is gericht op het gebruik van vaste voorzetsels door Hongaarstalige studenten Neerlandistiek, die voor hun studie Nederlands Engels hadden geleerd. Ik vermoed dat hun prepositiegebruik de tekens van de invloed zal tonen van zowel hun moedertaal als het Engels. Door dit onderzoek probeer ik vast te stellen of Hongaars (T1) of Engels (T2) een grotere invloed heeft, en hoe deze invloed verschilt bij de verschillende woorden die qua vorm wel of niet op woorden uit andere talen lijken. De invloed betekent in dit geval dat de prepositie die door de respondent gekozen wordt, het vertaalequivalent van de Engelse prepositie of de Hongaarse causale suffix is.

Mijn eerste hypothese is dat het Engels in het algemeen een sterker invloed zal hebben dan het Hongaars. Deze veronderstelling is gebaseerd op het feit dat het Nederlands typologisch dichter bij het Engels staat dan het Hongaars, wat in ons geval uit twee opzichten belangrijk is. Ten eerste zijn er in de Engelse taal ook vaste voorzetsels, terwijl het Hongaars geen voorzetsels heeft, er worden meestal suffixen of eventueel postposities gebruikt voor dezelfde functie. Zo is het vertaalequivalent van de uitdrukking *helpen bij* bijvoorbeeld ‘help with’ in het Engels maar ‘segít -ban/-ben’ in het Hongaars. Als we van het parasitair model van Hall en Ecke uitgaan, betekent dit dat voor een moedertaalspreker van het Hongaars nieuwe Nederlandse woorden eerder een verband leggen met Engelse woorden, omdat het frame van de lexicale triade meer op deze taal lijkt dan op hun moedertaal.

Ten tweede heeft typologische nabijheid ook te maken met het aantal cognaten die door de talen met elkaar gedeeld wordt. Cognaten zijn belangrijk omdat ze meestal zowel qua vorm als qua conceptuele inhoud dicht bij elkaar liggen, wat ook de kans voor een verbinding tussen deze lexicale elementen zou verhogen. Terwijl er redelijk veel Nederlandse woorden op mijn lijst staan die Engelse cognaten hebben, zijn er bijna geen woorden, die zo’n equivalent in het Hongaars zouden hebben.

Mijn tweede hypothese is dat transfer minder aanwezig is in hogere jaren en bij deelnemers die al langer Nederlands studeren. Deze veronderstelling strookt zowel met de theorie van de

tussentaal als met het parasitair model. Aan de ene kant is wisselvalligheid een belangrijke eigenschap van de tussentaal, en in het ideale geval komt hij steeds dichterbij de doeltaal (Corder 1985; Tarone 2013). Aan de andere kant, als we het proces van de lexicale ontwikkeling willen beschrijven, zouden de lemma's van degenen die al een langere tijd bezig zijn met de taal een eigen lexicale triade vormen, waardoor hun taalgebruik minder transfer zou vertonen (Hall & Ecke 2003).

Deze hypothese wordt daarnaast ook gestoeld op een onderzoek waarbij het prepositiegebruik van Nederlandstalige leeders van het Engels is getest (Lowie & Verspoor 2008). Hier worden de resultaten van de testen bestudeerd in het licht van frequentie van woorden in de doeltaal en gelijkenis van vorm en semantische eigenschappen tussen de doel- en de moedertaal. De conclusie van het onderzoek was dat transfer en frequentie allebei vooral in de vroegere fasen invloed hadden op de performantie. In dit geval verwacht ik ook een vergelijkbaar resultaat in verband met de sterkere aanwezigheid van transfer bij de lagere jaargangen.

Mijn derde hypothese is dat transfer vooral uit de richting van het Hongaars zou komen in gevallen waarbij er geen duidelijke formele overeenkomsten zijn tussen de Nederlandse en Engelse woorden. De reden zou kunnen zijn dat als er geen verband kan worden gelegd op basis van de vorm, dan zouden de woorden conceptueel met elkaar worden aangesloten. Op conceptueel niveau zou de moedertaal een veel duidelijker invloed uitoefenen dan T2, omdat de moedertaal veel vroeger en dieper wordt aangeleerd dan overige talen.

Het idee dat de moedertaal een belangrijker rol heeft bij de taalverwerving, is ook door een recent onderzoek ondersteund (Schepens et al. 2016). Hierbij werden de scores van het mondelinge deel van de Nederlandse Staatsexamen geanalyseerd op basis van T1 en T2 van de examenkandidaten en de typologische nabijheden van deze talen tot het Nederlands. De uitslag van het onderzoek was dat hoewel een tweede taal wel een faciliterend effect lijkt te hebben, is toch T1 het meest bepalend.

Hoewel in mijn onderzoek naar het lexicon zouden typologische aspecten in zekere mate belangrijker zijn dan bij de mondelinge vaardigheden, kunnen we op basis hiervan toch veronderstellen dat transfer uit T1 waarschijnlijker zou zijn waarbij typologische overeenkomsten minder duidelijk of afwezig zijn.

3.2 Doelgroep

Hieronder zal ik de belangrijke onafhankelijke variabelen beschrijven in verband met de groep van deelnemers die in het onderzoek betrokken wordt. De precieze samenstelling van de groep wordt pas later, bij de sectie *Resultaten* behandeld.

De deelnemers van mijn onderzoek waren Hongaarse studenten Neerlandistiek uit Boedapest en Debrecen. Om deze reden was de leeftijd en het opleidingsniveau onder de hele groep relatief homogeen. Daarnaast was de hoeveelheid input ook vergelijkbaar vanwege het min of meer uniforme curriculum dat op de universiteiten wordt gevolgd. Aan mijn onderzoek namen studenten deel vanaf het eerste jaar van de bacheloropleiding (BA1) tot en met het laatste jaar van de masteropleiding (MA2).

Er waren uiteraard ook gevallen waar de duur van het feitelijke leerproces niet met het studiejaar overeenkomt, omdat sommigen al Nederlands hadden geleerd voor hun universitaire studies, er waren anderen die een semester moesten doubleren, enzovoort. Daarom worden de deelnemers ook op basis van de duur van het leren van het Nederlands in groepen verdeeld. De eerste groep bevat respondenten die Nederlands minder dan 1 jaar hebben geleerd, de tweede die van 1 tot 2 jaar, de derde die van 2 tot 3 jaar, en de vierde, laatste groep degenen die meer dan 3 jaar met de taal bezig zijn.

Deze twee onafhankelijke variabelen geven een idee over de input en het niveau van de Nederlandse taalvaardigheid van de deelnemers. Onder degenen bij wie het studiejaar en de duur van de studie overeenkomen, zouden deze variabelen ook relatief homogeen zijn. Als dit niet het geval is, dan laten deze gegevens ons ook iets weten over het niveau en de input. Namelijk zou het niveau van de studenten die op hetzelfde jaar (en daarom op dezelfde les taalverwerving) zitten, niet zoveel van elkaar verschillen.

Bovendien heeft de duur van de studie een belangrijke rol bij de hoeveelheid input. Hoe langer het contact met de taal is, hoe groter de woordenschat van een deelnemer zou zijn. Ook al gebruiken verschillende deelnemers de taal op ongeveer hetzelfde niveau, zouden degenen die een langer contact met Nederlands hebben gehad, preposities gebruiken die dichter bij de doeltaal staan.

Naast de moedertaal en het Nederlands moeten we ook de status van de overige talen bekijken. Bij mijn onderzoek staan deelnemers centraal die Engels als T2 spreken. Een groot aantal studenten dat in het onderzoek betrokken worden, spreekt echter ook nog andere talen, en sommigen spreken een andere taal zelfs beter dan het Engels. Daar moet er steeds rekening mee worden gehouden, omdat transfer kan door welke gekende taal ook veroorzaakt worden. Bij de analyse van de resultaten zal ik de groep van de deelnemers op basis van de hierboven genoemde variabelen verdelen om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen. Het mag echter niet over het hoofd worden gezien dat deze kleinere groepen ook niet volstrekt homogeen zijn.

3.3 Methode

Om zoveel mogelijke deelnemers te bereiken, zijn de voor het onderzoek noodzakelijke gegevens d.m.v. een online enquête verzameld die op de platform Google Forms is samengesteld. Bij het eerste deel werd er naar de persoonlijke gegevens gevraagd in verband met de variabelen die ik in de vorige sectie beschreef: moedertaal (of moedertalen), jaar van opleiding, duur van het leren van het Nederlands, overige taalkennis en het niveau ervan.

Voor het onderzoek werd er in het tweede gedeelte van de enquête een invultest (*gap-fill test*) van 30 afzonderlijke zinnen gebruikt. Het sterke punt van zo'n test is dat de onderzoeker veel controle heeft over de output, en zelf beslist welke woorden van de tekst uitgehaald worden, afhankelijk van het aspect van taal waarin hij of zij geïnteresseerd is. Dit is een voordeel in vergelijking met een cloze-test waarin de ontbrekende woorden gelijk worden verdeeld over de hele tekst (Phakiti 2014: 126). In dit geval zijn de geselecteerde woorden de preposities van voorzetselvoorwerpen van werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden.

Een ander voordeel van een invultest is dat de resultaten snel en eenvoudig kunnen worden geëvalueerd. Wat het proces van analyse ook helpt, is dat het aantal mogelijke antwoorden in ons geval beperkt is, omdat de invullers alleen preposities mochten invullen, ook al kunnen er per toeval andere woordsoorten worden ingevoerd, afhankelijk van de metalinguïstische kennis van de deelnemers.

De woorden waarvan de vaste preposities werden onderzocht, waren frequente werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden. Bij de selectie speelde dus frequentie een belangrijke rol om ervoor te zorgen dat ook degenen die Nederlands slechts voor een kortere tijd hebben geleerd, een idee zouden krijgen over het woord. De bedoeling was om een groep woorden te vinden waar bijna elke deelnemer de meerderheid van zou hebben ontmoet, maar die tevens nog over geen volledige eigene lexicale triade beschikken in de tussentaal van de meesten.

Dit strookt met het idee van Corder over transfer (1985: 100). Volgens hem komt transfer namelijk voor als de leerder geen voldoende 'inventaris' heeft, en hij probeert de ontbrekende delen uit zijn moedertaal aan te vullen. Dit idee staat dicht bij het parasitair model van Hall en Ecker, waarbij de onbekende grammaticale eigenschappen van de lemma's van andere lexicale elementen worden ontleend. Daarom probeerde ik woorden te verzamelen, waarover de studenten uit de lagere jaren wel een idee zouden hebben, maar nog geen precieze kennis.

Deze woorden zijn in zinnen geplaatst en daarna zijn de preposities gewist. Om voor authenticiteit te zorgen, zijn de zinnen in de enquête afkomstig van twee grote Nederlandstalige corpora: het Corpus Hedendaags Nederlands en OpenSONAR. Om de losse zinnen begrijpelijker te maken, zijn de verbindingswoorden uitgehaald die voor de coherentie

tussen de zinnen zorgden. Daarnaast zijn de langere zinnen met een ingewikkeldere structuur vereenvoudigd, zodat elke zin zo makkelijk mogelijk te interpreteren is. Ondanks dat kunnen verkeerde interpretaties toch bij elke jaar en taalniveau voorkomen.

De respondenten kregen bijvoorbeeld de volgende twee zinnen om in te vullen:

(Voorbeeld 1) Ik luister ____ alle soorten muziek, maar reggae vind ik het best.

(Voorbeeld 2) In de toekomst moeten wij het beter doen en letten ____ de details.

Tussen de dertig zinnen waren er ook vijf items die slechts afleidingen zijn, en hier niet geanalyseerd worden. De preposities in deze zinnen horen niet tot het voorzetselvoorwerp van het werkwoord of het adjectief, maar tot andere zinsdelen, bijvoorbeeld de bepaling van plaats. Deze afleidingen zijn bijzonder frequente uitdrukkingen, die waarschijnlijk voor de meesten goed bekend zijn. Dit zou erbij helpen dat de deelnemers voor wie er veel onbekende items voorkomen, de enquête toch niet als onoplosbaar ervaren. Zo'n zin die als afleiding diende was de volgende:

(Voorbeeld 3) Er was een brandje ontstaan ____ het gebouw.

Er moet ook rekening worden gehouden met de nadelen en beperkingen van de bovengenoemde methode en platform. Ten eerste is het belangrijk dat de resultaten van een test niet per se overeenkomen met het spontane taalgebruik van de deelnemers. Een onderzoek waarbij de werkelijke, spontane uitingen werden bestudeerd zou waarschijnlijk ietwat andere resultaten hebben opgeleverd (Corder 1985: 59–60). Daarnaast was er vanwege de online platform minder controle over het verloop van het invullen, wat in ons geval betekent dat sommige deelnemers het juiste antwoord misschien opzoeken. Het is echter niet waarschijnlijk dat veel invullers zouden hebben ‘afgekeken’, omdat ze geen feedback van de test kregen.

Een andere beperking van slechts een keer testen is dat ik geen mogelijkheid had om te bepalen of het getoetste prepositiegebruik systematisch voorkomt in het taalgebruik van de leerder of het slechts een eenmalig geval was, dat verschilt van de reële taalkennis van de respondent. Ik kon het daarom niet met absolute zekerheid vaststellen of een bepaald antwoord de competentie weerspiegelt of slechts een unieke fout van de performantie was.

4. Analyse

4.1 Respondenten

In deze sectie stel ik de groep respondenten voor, die op basis van de variabelen in sectie *Doelgroep* in groepen zijn verdeeld. Uiteindelijk hebben in totaal 41 studenten deelgenomen aan het onderzoek. Op de enquête zijn er antwoorden binnengekomen uit alle studiejaren vanaf het eerste jaar van de bacheloropleiding (BA1) tot en met het tweede jaar van de masteropleiding (MA2). Het aantal respondenten in de verschillende jaren was echter niet gelijk: er waren 7 BA1; 11 BA2, 12 BA3 en 8 MA1-studenten, terwijl uit MA2 beduidend minder studenten hebben deelgenomen: er waren slechts 3 uit dit jaar die de enquête hebben ingevuld, en de resultaten van deze groep moeten daarom met voorzichtigheid worden behandeld.

Zoals verwacht, kwam de duur van het leren van het Nederlands niet in elk geval overeen met het studiejaar. Er waren 6 studenten die de taal minder dan 1 jaar geleden begonnen te leren, 9 studenten die 1 tot 2 jaar Nederlands hebben geleerd, 11 die 2 tot 3 jaar, en de grootste groep bevatte 15 studenten die al meer dan 3 jaar Nederlands leerden. Het verschil tussen de studiejaren van de opleiding en de duur van het leren van de taal is duidelijk. Daarom moeten beide groeperingen een rol spelen bij de analyse.

Respondenten per studiejaar	
studiejaar	aantal respondenten
BA1	7
BA2	11
BA3	12
MA1	8
MA2	3
Respondenten per duur van het leren van de taal	
duur (jaar)	aantal respondenten
<1	6
1-2	9
2-3	11
>3	15

Tabel 1: Samenstelling groep respondenten

Een andere belangrijke factor naast de studie Nederlands was de vreemde taalkennis. Gelukkig hebben alle deelnemers aangegeven dat ze ook Engels beheersen op een zeker

niveau. De meesten hebben het niveau B2 of C1 aangegeven, en het aantal respondenten in deze twee groepen was gelijk: allebei niveaus worden door 17 invullers vertegenwoordigd. Totaal waren er 36 studenten die Engels ten minste op de niveau B2 beheersen, wat 87,8% van de hele groep was, en het gemiddelde niveau lag ietsje boven B2. Gemiddelde niveaus zijn uitgerekend door elke niveau een nummer te geven van 1 (A1) tot 6 (C2). Bij Engels was het gemiddelde waarde 4,32, dat iets boven 4 (B2) ligt.

Naast Engels waren er nog 8 andere talen waarin sommige respondenten in zekere mate competent waren. De tweede vaakst voorkomende taal was Duits met 26 sprekers (63,41%), het gemiddelde niveau was 3,35 (boven B1). Op de derde plaats stond Frans met 13 sprekers (31,71%) en een gemiddeld niveau van 2,84 (onder B1). De laatste taal die een significant aandeel van respondenten beheerste, was Italiaans met 5 sprekers (12,2%) en met een gemiddeld niveau van 2,6 (ongeveer halverwege tussen A2 en B1). Overige talen waren Pools en Russisch met 2 sprekers; en Fins, Spaans en Zweeds met slechts één spreker per taal.

Hoewel de algemene vaardigheid in het Engels veel hoger lag dan die van de andere talen, moeten we niet vergeten dat het toch niet per se de enige taal is die de bron van transfer kan zijn, de andere talen kunnen namelijk de resultaten ook beïnvloeden.

Taal	Aantal sprekers	Aandeel	Gemiddeld niveau (1=A1. 6=C2)
Engels	41	100%	4,32
Duits	26	63,41%	3,35
Frans	13	31,71%	2,84
Italiaans	5	12,2%	2,6

Tabel 2. Taalvaardigheden onder de hele groep

4.2 Resultaten

In de enquête zijn er in totaal 24 verschillende woorden ingevuld. Behalve de verwachte voorzetsels kwamen er ook andere woordsoorten voor, zoals voegwoorden (*dan* en *waar*) of een ontkennend lidwoord (*geen*). Hieruit blijkt dat sommige zinnen door een aantal respondenten verkeerd of misschien helemaal niet werden geïnterpreteerd. Een goed voorbeeld daarvan is de volgende zin:

(Voorbeeld 4) *Zij is acht maanden zwanger _____ haar eerste kind.*

Hier hebben zes deelnemers *dan* ingevuld. Het is waarschijnlijk dat het woord *zwanger* voor hen nog niet bekend was, en dat ze slechts vanuit de vorm hebben afgeleid dat ze te maken hadden met de vergrotende trap van het woord **zwang*.

Bovendien is het nog noodzakelijk om van tevoren vast te stellen dat niet alleen T1 en T2 een invloed zouden hebben gehad op de resultaten, maar ook T3, namelijk het Nederlands. Naast de gevallen waarbij de antwoorden het resultaat zijn van het succesvolle leerproces, waren er ook woorden waarbij het prepositiegebruik van de studenten door een ander woord vanuit T3 kan zijn beïnvloed. Bij de uitdrukking *zich zorgen maken (over)* hebben bijvoorbeeld 10 deelnemers het voorzetsel *voor* gebruikt. 9 van hen hebben ook hetzelfde voorzetsel ingevuld bij het werkwoord *zorgen (voor)*. Dit gebeurde ook omgekeerd: de meesten die *over* hebben gebruikt bij *zorgen*, hadden hetzelfde respons bij *zich zorgen maken...* Een ander stel woorden waar dit soort transfer binnen T3 leek te voorkomen was *denken (aan)* en *nadenken (over)*.

Om mijn onderzoeksvragen toch te kunnen beantwoorden en een overzicht te kunnen geven van de resultaten van de enquête, heb ik de responsen op twee verschillende manieren geanalyseerd. Voor het toetsen van mijn eerste een derde hypothese ga ik erop in welke groep preposities door gemiddeld hoeveel respondenten werden gekozen. Om te zien of mijn tweede hypothese waar is, worden het aantal woorden vergeleken waarbij de ene taal een grotere invloed vertoont dan de andere.

Voor het gemak zal ik het woord *juist* gebruiken voor de responsen die overeenkomen met het standaard prepositiegebruik van het Nederlands (T3), en *foutief* waarbij niet. Dit betekent echter niet dat de antwoorden die niet stroken met het Standaardnederlands (T3), per se ongrammaticaal zouden zijn, of werkelijk foutief zouden kunnen worden genoemd uit het oogpunt van de tussentaal. Het woordgebruik *juist* en *foutief* betekent in dit geval uitsluitend dat de respons wel of niet met het voorzetselgebruik van de Nederlandse standaardtaal (T3) strookt.

Na de analyse van zowel de juiste als de foutieve antwoorden blijkt dat bij een zin gemiddeld 73,7% van de totale aantal mensen (30,2 deelnemers) een prepositie hebben ingevuld die vergelijkbaar was met het vertaalequivalent in T1 of T2. Als slechts de responsen worden genomen die met het T1-equivalent overeenkwamen, is dit gemiddelde 48,4% (N=20) per item; en bij T2 40,4% (N=16,6). Gemiddeld 37,9% van de studenten (N=15,6) hebben bij een item een prepositie gekozen die met beide T1 en T2 vergelijkbaar was. Hierbij worden ook de juiste antwoorden inbegrepen.

Gemiddeld 65,7% respondenten per item (N=27) hebben verschillende gaten ingevuld met de juiste prepositie. Gemiddeld 70,4% respondenten (N=28,9) kozen voor de juiste voorzetsels

die met het T1-equivalent overeenkwamen, terwijl gemiddeld 56,3% van de respondenten (N=23,1) koos voor degene die met T2 overeenkwamen. De zinnen waarin het Nederlandse voorzetsel zowel met die in T1 als die in T2 overeenkwam, waren door 59,2% van de deelnemers (N=24,3) juist beantwoord. Het laagste percentage 42,9% (N=17,6) per item was bij de zinnen waarin de juiste prepositie noch met het Hongaarse noch met het Engelse equivalent vergelijkbaar was.

Het is duidelijk dat het hoogste aantal juiste antwoorden bij de zinnen zijn binnengekomen waarbij de verwachte T3-prepositie vergelijkbaar was met het T1 suffix, (bijv. *afhankelijk (van)* vgl. *fűgg -tól/től*) en het laagste aantal bij de preposities die noch op T1 noch op T2 leken (bijv. *zwanger (van)*). Op basis van de gegevens lijkt T2, maar voornamelijk T1 een faciliterend effect te hebben bij de verwerving van vaste preposities.

Bij de overgrote meerderheid van de items waren de foutieve antwoorden (ook) mogelijk door transfer vanuit T1 of T2 veroorzaakt. Het gemiddelde aantal mensen die voor zo'n onjuist voorzetsel koos was iets meer dan één op de vijf mensen, 21% per item (N=8,6). De T1-equivalenten waren gemiddeld door 16,2% (N=6,2) (bijv. *zeker in* i.p.v. *van*, waarschijnlijk vanwege de T1-uitdrukking *biztos -ban/-ben*) en de T2-equivalenten door 21,7% (N=9) ingevuld (bijv. *zoeken voor* i.p.v. *naar*, vgl. de T2-uitdrukking *look for*). Het grootste aandeel van de hele groep, gemiddeld 24% (N=9,8) per item hebben een woord aangegeven die zowel met T1 als T2 vergelijkbaar was (bijv. *zwanger met* i.p.v. *van*, vgl. *terhes -val/vel* uit T1 en *pregnant with* uit T2).

Hieruit blijkt dat het verschil tussen transfer vanuit T1 en uit T2 niet altijd gelijk is. Terwijl bij de juiste antwoorden lijkt T1 een beduidend groter effect te hebben dan T2, was het juist omgekeerd bij de antwoorden die niet met T3 strookten. In de onderstaande tabel geef ik deze resultaten weer met het aantal items waarbij tekens van transfer was te ontdekken, het gemiddelde aantal respondenten per item en het aandeel ervan in het hele groep.

	mogelijke bron van transfer	aantal items	gemiddelde respons/item	%
juiste en foutieve antwoorden	totaal	25	30,2	73,66%
	T1	24	20,04	48,39%
	T2	25	16,56	40,39%
	T1 en T2	9	15,56	37,94%
juiste antwoorden	totaal	25	26,95	65,74%
	T1	13	28,85	70,36%
	T2	11	23,09	56,32%
	T1 en T2	4	24,25	59,15%
	geen	5	17,6	42,93%
foutieve antwoorden	totaal	22	8,59	20,95%
	T1	17	6,23	16,16%
	T2	18	9	21,68%
	T1 en T2	5	9,83	23,98%

Tabel 3: Gemiddelde aantal antwoorden **met eventuele transfer** per item

Hieronder ga ik in op de vraag hoe de transfer met de formele gelijkenis met T2 samenhangt. Daarvoor heb ik bekeken hoeveel woorden er zijn waarbij T2 een groter invloed lijkt te hebben dan T1. Onder alle items waren er 15 (60%) waarbij T2-equivalenten door meer respondenten waren gekozen dan T1-equivalenten. Als alleen foutieve antwoorden worden geteld, heeft T2 een nog groter voorsprong: bij 16 zinnen (64%) lijkt de invloed van T2 prominenter te zijn dan die van T1.

Onder de 10 woorden die formeel vergelijkbaar zijn met woorden uit T2 (bijv. *goed* uit T3 met *good* uit T2), waren er 7 (70%), waarbij T2 meer effect invloed lijkt te hebben dan T1, ongeacht of de juiste responsen wel of niet worden inbegrepen. Onder de 15 items waarbij er geen zulk verband tussen T3 en T2 bestaat (bijv. T3 *zoeken* en T2 *look/search*), was het effect van de twee talen bijna gelijk: bij 8 items (53,3%) waren preposities gekozen, die op T2 lijken. Als alleen de foutieve antwoorden worden geteld, schijnt bij 9 woorden (60%) de invloed van T2 groter te zijn.

De transfer van T2 was kennelijk meer aanwezig ongeacht of de T3-woorden met hun T2-equivalent vergelijkbaar waren, ook al was dit verschijnsel minder opvallend als er geen formele overeenkomsten tussen de woorden van T2 en T3 bestonden (bijv. T3 *zoeken* en T2 *look/search*). Dit duidt erop dat in dit geval T2 een prominente status zou hebben, en tevens dat formele overeenkomsten en belangrijke rol zouden spelen bij het leggen van nieuwe verbanden tussen lexicale elementen. In de volgende tabel wordt er een overzicht gegeven van de bovengenoemde resultaten.

groep	items	taal	inclusief juiste antwoorden		exclusief foutieve antwoorden	
alle items	25	T1	10	40,00%	9	36,00%
		T2	15	60,00%	16	64,00%
formele overeenkomsten met T2 (bijv. goed~good)	10	T1	3	30,00%	3	30,00%
		T2	7	70,00%	7	70,00%
geen formele overeenkomsten met T2 (bijv. zoeken vs. look/search)	15	T1	7	46,67%	6	40,00%
		T2	8	53,33%	9	60,00%

Tabel 4: Aantal items waarbij de ene taal een groter invloed toont

Om ook mijn laatste hypothese te toetsen op basis van de gegevens, stel ik hieronder voor hoe de effecten van T1 en T2 verschillen per groep respondenten. Daarvoor heb ik het gemiddelde aantal responsen uitgerekend die met T1 of T2 of met beide vergelijkbaar zijn.

Ten eerste worden de gemiddelden opgesomd inclusief de juiste antwoorden. Bij BA1 hebben gemiddeld 64% van de studenten (N=4,5) per item voor een prepositie gekozen die met T1 of T2 vergelijkbaar zijn. Bij BA2 was dit gemiddelde 68,7% (N=7,6), bij BA3 77% (N=9,2), bij MA1 81,5% (N=6,5), en bij MA3 80% (N=2,4). Het is zichtbaar dat hoe hoger het studiejaar was, des te groter het aantal respondenten dat een voorzetsel heeft gekozen dat transfer toont van T1 of T2 met de juiste antwoorden inbegrepen.

De groepering op basis van de duur van het leren toont een soortgelijke tendens: het gemiddelde aantal respondenten die preposities heeft ingevoerd met mogelijke transfer steeg met de lengte van het leren van de taal. Bij de eerste groep (<1 jaar) was het 59,3% (N=3,6), bij de tweede (1-2 jaar) 68,9% (N=6,2); bij de derde (2-3 jaar) 76,4% (N=8,4), en bij de laatste groep (>3 jaar) was het 80,3% (N=12). Deze stijgende tendens is ook niet verrassend aangezien de studenten uit hogere jaren over een steeds hoger niveau van T3 beschikten, en steeds meer juiste antwoorden gaven.

Als de juiste preposities niet meegeteld worden, is de trend juist omgekeerd. Het aantal respondenten dat een foutieve prepositie heeft aangegeven die met T1 of T2 vergelijkbaar was, was bij BA1 het hoogst met gemiddeld 31,8% respondenten per item (N=2,2). Bij BA2 was dit gemiddelde 24,8% (N=2,7), bij BA3 23,1% (N=2,8), bij MA1 25% (N=2) en bij MA2 slechts 13,6% (N=0,4). Terwijl het gemiddelde bijna een derde van het aantal deelnemers was onder BA1, was het bij de volgende drie jaren rond 24%, en bij het laatste jaar was deze waarde onder 15%.

De duur van het leren van de taal lijkt de resultaten op dezelfde manier te beïnvloeden als het studiejaar, maar ietwat minder genuanceerd: hier was het verschil vooral tussen degenen die meer dan 2 jaar de taal hadden geleerd en degenen die minder. Bij de eerste groep is het gemiddelde aandeel foutieve responsen per item die mogelijk door transfer zijn veroorzaakt 28,8% (N=1,7), en bij de tweede 27,8% (N=2,5). Bij de laatste twee groepen leek het effect van T1 en T2 ietwat minder tastbaar: bij de derde groep 22,3% (N=2,5) en bij de vierde groep 23% (N=3,5).

Op basis van deze gegevens zou transfer uit T1 en T2 vooral een rol spelen bij de lagere jaren en bij de groepen die minder tijd met het Nederlands bezig waren. De lexicon van de hogere jaren en van de groepen met meer ervaring met T3 lijkt meer los te zijn van transfer uit T1 of T2, en strookt meer met de standaard van T3. In de volgende tabel worden de hierboven beschreven resultaten weergegeven met het aantal respondenten uit iedere groep en het aandeel van de responsen waarbij tekens van transfer waren te vinden.

	groep	respondenten	inclusief juiste antwoorden		exclusief foutieve antwoorden	
studiejaar	BA1	7	4,48	64,00%	2,23	31,82%
	BA2	11	7,56	68,73%	2,73	24,79%
	BA3	12	9,24	77,00%	2,77	23,11%
	MA1	8	6,52	81,50%	2,00	25,00%
	MA2	3	2,40	80,00%	0,41	13,64%
duur van het leren (jaar)	<1	6	3,56	59,33%	1,73	28,79%
	1-2	9	6,20	68,89%	2,50	27,78%
	2-3	11	8,40	76,36%	2,45	22,31%
	>3	15	12,04	80,27%	3,45	23,03%

Tabel 5: Gemiddeld aantal responsen met mogelijke transfer per items toegespitst op groepen van respondenten

5. Conclusie

Dit onderzoek was gericht op de linguïstische transfer in het prepositiegebruik van Hongaarsstalige NVT-leerders. Ik probeerde de invloed van hun moedertaal, het Hongaars (T1) en tweede taal, het Engel (T2) op hun taalgebruik, met name het gebruik van vaste voorzetsels te onthullen. Op basis van Selinkers theorie over de tussentaal (Tarone 2013), het parasiet model van Hall en Ecke (2003; Rothman et al. 2019: 92–95) en dergelijke taalverwervingsonderzoeken (Lowie & Verspoor 2008; Schepens et al. 2016), verwachtte ik (1) dat het Engels (T2) in het algemeen een groter invloed zou hebben vanwege de typologische en formele gelijkenissen met het Nederlands (T3); (2) dat bij de items waar de woorden van

het Nederlands (T3) en het Engels (T2) formeel niet vergelijkbaar zijn, zou Hongaars (T1) een groter invloed vertonen dan Engels; (3) en ten slotte dat de tekens van transfer sterker aanwezig zouden zijn bij de lagere studie jaren en onder degenen die minder lang bezig waren met het leren van het Nederlands.

Mijn hypothesen waren getoetst m.b.v. een online enquête die door 41 studenten Neerlandistiek ingevuld werd. Op basis van de resultaten lijkt de transfer vanuit het Engels onder de hele verzameling woorden groter te zijn dan vanuit het Hongaars. Bij 64% van de items waren de tekens van transfer vanuit het Engels sterker aanwezig dan vanuit het Hongaars. Uit de analyse van de onjuiste responsen blijkt dat het gemiddelde aantal responsen per items die op de interferentie vanuit het Engels wijzen, hoger zijn dan die op het Hongaars (gemiddeld 21,7% tegenover 16,2% van alle antwoorden per item). Hierdoor wordt mijn eerste hypothese bevestigd.

Niettemin was de prominentere rol van het Engels minder duidelijk als ook de juiste responsen bij de analyse inbegrepen werden: de transfer vanuit het Hongaars lijkt in dit geval sterker. Bij items waarbij het Nederlandse prepositie met de Hongaarse suffix vergelijkbaar was, worden de originele Nederlandse preposities gemiddeld door een hoger aantal respondenten gekozen dan items waarbij het Nederlands op het Engels leek (gem. 70,4% tegenover 56,4%). Daaruit kan worden geconcludeert dat overeenkomsten met het Hongaars een sterker faciliterend effect hebben bij de verwerving van nieuwe lexicaal elementen. Dit kan toegekend worden aan het feit dat het Hongaars de moedertaal van de respondenten was.

Bij de meerderheid van de zinnen (70%) waarin het bestudeerde adjectief of werkwoord formeel vergelijkbaar was met zijn vertaalequivalent uit het Engels, leek de transfer vanuit deze taal sterker dan vanuit het Hongaars. Onder de woorden die geen formele overeenkomsten vertoonden met het Engels, waren de effecten van de twee talen bijna gelijk (T2: 53,3%; T1: 46,7%). Mijn tweede hypothese wordt daarom niet ondersteund door de resultaten van het onderzoek. Hoewel formele gelijkenis kennelijk een belangrijke rol speelt bij de prepositiekeuze, blijkt de invloed van het Engels ten minste even sterk te zijn als die van het Hongaars, ook als de woorden van het Engels en het Nederlands formeel niet op elkaar lijken. Dit kan mede door de typologische nabijheid worden verklaard, die veel meer significant is tussen het Nederlands en het Engels dan tussen het Nederlands en het Hongaars.

Ten slotte werden de verschillen tussen de groepen respondenten onder de loep genomen. Het kwam naar voren dat negatieve transfer veel meer aanwezig was bij de lagere studie jaren (gem. 31,8% van de responsen bij een item toont mogelijke transfer bij BA1) en bij de groepen die minder tijd met het Nederlands bezig waren (gem. 28,8% als minder dan één jaar).

Negatieve transfer werd steeds minder significant bij de hogere studie jaren (gem. 13,6% bij MA2) en bij een langere duur van het leren (gem. 23% als meer dan 3 jaar). Deze dalende tendens komt met mijn derde hypothese overeen. Dit duidt erop dat bij een lager niveau van taalbeheersing de lexicale elementen in de tussentaal sterk afhankelijk zijn van elementen uit andere (tussen)talen. Bij een hoger niveau wanneer de lexicale triaden meer compleet zijn, is het prepositiegebruik van de leerder dichter bij de doeltaal.

Verdere onderzoeken op dit gebied kunnen zich richten op overige lexicale aspecten van taalverwerving, bijvoorbeeld collocaties. Om de precieze aard van transfer en tussentaal te kunnen verkennen, is het daarnaast voordelig als bij de onderzoeken naast testen ook andere methodes gehanteerd worden waarin het werkelijke, spontane taalgebruik van de sprekers centraal staat. Het ultieme doel van soortgelijke onderzoeken is bovendien om didactische methodes te ontwikkelen en deze in de werkelijke leersituaties toe te passen. In dit geval kunnen de faciliterende en behinderende effecten worden onderzocht bij het verwerving van woordenschat en leerstrategieën worden ontwikkeld op basis hiervan.

6. Bibliografie

- Cenoz, Jasone/Hufeisen, Britta/Jessner, Ulrike (2003): Why investigate the multilingual lexicon? In: Cenoz, Jasone/Hufeisen, Britta/Jessner, Ulrike (red.): The multilingual lexicon. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1–9. https://doi.org/10.1007/978-0-306-48367-7_1
- Corder, Stephen Pit (1985): Error analysis and interlanguage. Oxford: Oxford University Press.
- Hall, Christopher J./Ecke, Peter (2003): Parasitism as a Default Mechanism in L3 Vocabulary Acquisition. In: Cenoz, Jasone/Hufeisen, Britta/Jessner, Ulrike (red.): The multilingual lexicon. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 71–86. https://doi.org/10.1007/978-0-306-48367-7_6
- Khansir Ali A. (2012): Error analysis and second language acquisition. In: Theory and Practice in Language Studies 5, 1027–1032. <https://doi.org/10.4304/tpls.2.5.1027-1032>
- Lennon, Paul (2008): Contrastive Analysis, Error Analysis, Interlanguage. In: Gramley, Stephan (red.): Bielefeld Introduction to Applied Linguistics. Bielefeld: Aisthesis, 51–60.
- Lowie, Wander/Verspoor, Marjolijn (2008): Input versus transfer? - The role of frequency and similarity in the acquisition of L2 prepositions. In: Achard, Michel/Niemeier,

- Susanne (red.): Cognitive Linguistics, Second Language Acquisition, and Foreign Language Teaching. Berlin, New York: De Gruyter Mouton, 77–94. <https://doi.org/10.1515/9783110199857.77>
- Phakiti, Aek (2014): Experimental Research Methods in Language Learning. New York: Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781472593566>
- Rothman, Jason/González Alonso, Jorge/Puig-Mayenco, Eloi (2019): Third Language Acquisition and Linguistic Transfer. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316014660>
- Schepens, Job J./Van der Slik, Frans/Van Hout, Roeland (2016): L1 and L2 distance effects in learning L3 Dutch. In: Language Learning 1, 224–256. <https://doi.org/10.1111/lang.12150>
- Tarone, Elaine (2013): Interlanguage. In: Chapelle, Carol. (red.): The Encyclopedia of Applied Linguistics. Oxford: Wiley–Blackwell, 2794–2801. <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal0561.pub2>

7. Bijlage

De enquête die voor het onderzoek werd gebruikt kan via de volgende link worden bereikt:
<https://forms.gle/uM4v2yeKQ2347LjV8>

Hieronder staat een lijst van de zinnen die in de enquête zijn gebruikt, met de zinnen (5), (10), (15), (20) en (25) als afleidingen waarbij de voorzetsels i.p.v. de voorzetselsvoorwerp bij een ander zinsdeel horen:

- (1) We zijn blij ____ het gerenoveerde gebouw.
- (2) Ik luister ____ alle soorten muziek, maar reggae vind ik het best.
- (3) Iedereen eet beschuit met muisjes. Dat is typisch ____ de Nederlandse cultuur wanneer er een kindje wordt geboren.
- (4) In de toekomst moeten wij het beter doen en letten ____ de details.
- (5) Er was een brandje ontstaan ____ het gebouw. (afleiding)
- (6) Het was zo'n oude kroeg, vol ____ houten meubilair en overal Bierdrinkende mannen en vrouwen.
- (7) Ik ben trots op de opvoeding die ik heb meegekregen. Deze hoort ____ onze cultuur.
- (8) Wees bewust ____ je afkomst, weet wie je bent en vanwaar je komt.
- (9) Zij is acht maanden zwanger ____ haar eerste kind.
- (10) Ik werk ____ hem samen. (afleiding)
- (11) Ze zijn terecht trots op zichzelf. Ze zijn al heel goed ____ Frans.
- (12) Haar streven is om later een eigen bedrijf te hebben. Ze denkt ____ een restaurant.
- (13) Toen ik haar voor het eerst zag, was ik bang ____ haar omdat ze niets zei.
- (14) De groep ontwikkelde een reeks kleine games om tieners te helpen ____ specifieke problemen.
- (15) De schilderijen ____ de muur zijn van leerlingen van Rubens. (afleiding)

- (16) Het nadenken ____ een nieuwe baan en daarmee een nieuwe uitdaging is niet eens zo gek.
- (17) Een scholier was te laat ____ zijn examen.
- (18) De zangeres is jong begonnen ____ zingen.
- (19) Ik ben je heel dankbaar ____ al die jaren dat je mijn vader was.
- (20) Ik zou willen dat je altijd ____ me was. (afleiding)
- (21) Ze zijn helemaal zeker ____ het antwoord.
- (22) Het salaris van haar man is niet toereikend en ze zoekt ____ werk.
- (23) De prijs is afhankelijk ____ de grootte en de samenstelling die de klant wenst.
- (24) We weten uit dit onderzoek dat niet enkel vrouwen zich zorgen maken ____ hun uiterlijk.
- (25) Ze eten een feestmaaltijd ____ hun familie en vrienden. (afleiding)
- (26) Ze zorgen ____ het kind en de grootouders, ze koken en ze doen het huishouden.
- (27) Hij is verantwoordelijk ____ alle organisatorische aspecten bij het maken van een film.
- (28) Ongeveer 80 procent van Europa bestaat ____ platteland.
- (29) Ben je nog steeds boos ____ me?
- (30) In eerste instantie was ik vooral benieuwd ____ het uiteindelijke resultaat.